

Conselleria d'Educació, Cultura i Esport

DECRET 36/2014, de 7 de març, del Consell, pel qual es complementa la declaració de Bé d'Interès Cultural del Castell i Muralles de Castalla, sitis al terme municipal de Castalla, per mitjà de la delimitació del seu entorn de protecció i l'establiment de la normativa de protecció corresponent. [2014/2098]

La disposició addicional primera de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, considera béns d'interès cultural integrants del patrimoni cultural valencià tots els béns existents en el territori de la Comunitat Valenciana que, a l'entrada en vigor d'esta, ja hagen sigut declarats com a tals a l'empara de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol, tant per mitjà d'un expedient individualitzat com en virtut del que estableixen l'article 40.2 de la dita llei i les seues disposicions addicionals primera i segona. En virtut de l'atribució legal de condició monumental continguda en les disposicions addicionals primera i segona d'esta última norma, el castell i les muralles de Castalla, situats en el terme municipal de Castalla, constituïxen, doncs, per ministeri de la llei, un bé d'interès cultural amb la categoria de monument.

En aplicació del que disposa la disposició transitòria primera, apartat 2, de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport podrà complementar, amb les noves mencions i determinacions d'esta llei, les declaracions produïdes amb anterioritat a la seua entrada en vigor.

La Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, mitjançant la Resolució d'11 de febrer de 2013, incoa un expedient per a complementar la declaració de Bé d'Interès Cultural del Castell i les Muralles de Castalla, situats en el terme municipal de Castalla, amb de la delimitació del seu entorn de protecció i l'establiment de la seua corresponent normativa protectora, i l'expedient incoat es va sotmetre al tràmit d'informació pública.

De conformitat amb el que exigeix l'article 27, apartat 5, de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, s'ha sol·licitat un informe al Consell Valencià de Cultura i a la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles, i estos organismes han prestat la seua conformitat a la proposta de complementar la declaració i han formulat certes observacions que han sigut ateses justificadament.

En compliment del que disposa el apartat 6 de l'article 27 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, s'ha donat audiència a l'Ajuntament de Castalla i a les persones interessades. Així mateix, s'han demanat a les conselleries afectades els informes exigits per l'article 43 de la Llei 5/1983, de 30 de desembre, de la Generalitat, del Consell.

S'han complit tots els tràmits preceptius previstos legalment per a complementar la declaració de Bé d'Interès Cultural del Castell i Muralles de Castalla, situats en el terme municipal de Castalla. D'esta manera, s'integra el contingut de la declaració amb les noves determinacions que exigeix la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, d'acord amb la facultat que estableix la disposició transitòria primera, apartat 2, d'esta llei.

En virtut del que s'ha exposat, a proposta de la consellera d'Educació, Cultura i Esport i amb la deliberació prèvia del Consell, en la reunió del dia 7 de març de 2014,

DECRETE

Article 1. Objecte

El present decret té com a objecte complementar la declaració de Bé d'Interès Cultural del Castell i Muralles de Castalla, situats en el terme municipal de Castalla, i descrits en el annex I del present decret, per mitjà de la delimitació del seu entorn de protecció i l'establiment de la seua corresponent normativa protectora en l'articulat que es transcriu a continuació.

Article 2. Règim del monument

El castell i les muralles de Castalla són un bé d'interès cultural, amb la categoria de monument, i es regirà pel que disposa la secció segona, del capítol III, del títol II de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Genera-

Consellería de Educación, Cultura y Deporte

DECRETO 36/2014, de 7 de marzo, del Consell, por el que se complementa la declaración de Bien de Interés Cultural del Castillo y Murallas de Castalla, sitos en el término municipal de Castalla, mediante la delimitación de su entorno de protección y establecimiento de su normativa de protección. [2014/2098]

La disposición adicional primera de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, considera bienes de interés cultural integrantes del patrimonio cultural valenciano todos los bienes existentes en el territorio de la Comunitat Valenciana que, a la entrada en vigor de esta, ya hayan sido declarados como tales al amparo de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español, tanto mediante expediente individualizado como en virtud de lo establecido en el artículo 40.2 de dicha ley y en sus disposiciones adicionales primera y segunda. En virtud de la atribución legal de condición monumental contenida en las disposiciones adicionales primera y segunda de esta última norma, el castillo y murallas de Castalla, sitos en el termino municipal de Castalla, constituyen, pues, por ministerio de la ley, un bien de interés cultural con la categoría de monumento.

En aplicación de lo dispuesto en la disposición transitoria primera, apartado 2, de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, la Consellería de Educación, Cultura y Deporte podrá complementar, con las nuevas menciones y determinaciones de esta ley, las declaraciones producidas con anterioridad a la entrada en vigor de la misma.

La Consellería de Educación, Cultura y Deporte, mediante Resolución de 11 de febrero de 2013, incoa expediente para complementar la declaración de Bien de Interés Cultural del Castillo y Murallas de Castalla, sitos en el término municipal de Castalla, con la delimitación de su entorno de protección y el establecimiento de su correspondiente normativa protectora, sometiéndose el expediente incoado al trámite de información pública.

De conformidad con lo que exige el artículo 27, apartado 5, de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, se solicitó informe del Consell Valencià de Cultura y de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos, que han prestado su conformidad a la propuesta de complementar la declaración, formulando ciertas observaciones que han sido justificadamente atendidas.

En cumplimiento de lo que dispone el apartado 6 del artículo 27 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, se ha dado audiencia al Ayuntamiento de Castalla y a las personas interesadas. Asimismo, se han recabado de las conselleries afectadas los informes exigidos por el artículo 43 de la Ley 5/1983, de 30 de diciembre, de la Generalitat, del Consell.

Se han cumplido todos los trámites preceptivos legalmente previstos para complementar la declaración de Bien de Interés Cultural del Castillo y Murallas de Castalla, sitos en el término municipal de Castalla, integrándose de esta forma el contenido de la declaración con las nuevas determinaciones que exige la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, de acuerdo con la facultad que establece la disposición transitoria primera, apartado 2, de la dicha Ley.

En virtud de lo expuesto, a propuesta de la consellera de Educación, Cultura y Deporte y previa deliberación del Consell, en la reunión del día 7 de marzo de 2014,

DECRETO

Artículo 1. Objeto

El presente decreto tiene por objeto complementar la declaración de Bien de Interés Cultural del Castillo y Murallas de Castalla, sitos en el término municipal de Castalla y descritos en el anexo I del presente decreto, mediante la delimitación de su entorno de protección y el establecimiento de su correspondiente normativa protectora en el articulado que a continuación se transcribe.

Artículo 2. Régimen del monumento

El castillo de Castalla y sus murallas son un bien de interés cultural, con la categoría de monumento, y se regirá por lo dispuesto en la sección segunda, del capítulo III, del título II de la Ley 4/1998, de 11 de

litat, del Patrimoni Cultural Valencià, així com pels plans especials de protecció o altres instruments urbanístics d'anàleg contingut que, si és el cas, s'aproven.

Article 3. Usos permesos

Els usos permesos seran tots aquells que siguen compatibles amb la posada en valor i gaudi patrimonial del bé i contribuïsquen a la consecució dels dits fins. L'autorització particularitzada d'ús es regirà segons el que disposa l'article 18 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat

Article 4. Règim general d'intervencions en l'entorn

Fins que no s'aprove un pla especial de protecció o un instrument urbanístic assimilable, qualsevol intervenció de transcendència patrimonial que pretenga realitzar-se en l'entorn de protecció del monument, requerirà l'autorització prèvia de la conselleria competent en matèria de cultura. L'autorització s'emetrà aplicant els criteris d'este decret, i a falta d'això, els enumerats en els articles 38 i 39 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, tot això sense perjudi de les autoritzacions, que per l'aplicació d'altres normatives sectorials, siguen procedents.

La proposta d'intervenció haurà de definir el seu abast i anar acompanyada de la documentació tècnica oportuna. També haurà d'especificar la ubicació parcel·l·ària, així com adjuntar les fotografies que permeten constatar la situació actual i la seua transcendència patrimonial.

Article 5. Excepcions al règim general d'intervencions

Sense perjudi del que disposa l'article precedent, no necessitaran l'autorització prèvia de la conselleria competent en matèria de cultura les actuacions que no comporten afecció als valors protegits per la present normativa i no tinguen transcendència patrimonial, com seria el cas de les habilitacions interiors dels immobles que no afecten la percepció exterior d'estos i aquelles altres que es limiten a la conservació, reposició i manteniment d'elements preexistents, siguen reversibles i no comporten una alteració de la situació anterior, sempre que no contradiguen el que disposa la present normativa.

L'Ajuntament, en estos supòsits, comunicarà a la conselleria competent en matèria de cultura les llicències o qualssevol altres actes administratius adoptats dins dels deu dies següents a la concessió o a haver-se dictat, i acompanyarà necessàriament a l'anterior comunicació un informe motivat del tècnic municipal que certifique la seua falta de transcendència patrimonial i l'absència d'afecció a valors protegits per esta normativa.

Article 6. Criteris d'intervenció

1. Es mantindrà la parcel·lació històrica de l'entorn.
2. Seran mantingudes les alineacions històriques de l'edificació conservades fins a l'actualitat. Es prohibeixen les reculades d'edificacions i patis a fatxada diferents dels tradicionals.
3. Els edificis tradicionals de l'entorn, anteriors a 1940, pel seu valor ambiental d'una arquitectura i tipologia que el caracteritza, hauran de mantindre les fatxades visibles des de la via pública i preservar i restaurar els seus caràcters originaris. S'inclou en esta protecció el dipòsit d'aigua de 1960 situat en el vessant sud del turó del castell.
4. L'alçària reguladora del cos principal, definida segons el Reglament de zones d'ordenació urbanística de la Comunitat Valenciana, serà la mateixa de l'edifici actualment existent en els edificis anteriors a 1940. En la resta d'edificis, de nova planta, el nombre de plantes permeses per al seu cos principal, sempre amb una tipologia d'ocupació tradicional, és de dos (planta baixa més una); es permet la sobreelevació, si és el cas, fins a aconseguir dos plantes (planta baixa més una). Queden prohibits els semisoterranis (la cota de paviment de planta baixa serà igual o inferior a 19 cm respecte a la cota de la vorera en el punt mitjà de la fatxada).
5. Els edificis que superen este nombre de plantes es regiran pel règim Fora d'ordenació. A este efecte, en els supòsits que concloga la seua vida útil, es pretenguen obres de reforma de transcendència equiparable a la reedificació, una remodelació amb eliminació de les plantes superiors o una substitució voluntària d'estos, els seran aplicables les ordenances de protecció d'esta normativa. Tot això, sense perjudi de la

junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, así como por los planes especiales de protección u otros instrumentos urbanísticos de análogo contenido que, en su caso, se aprueben.

Artículo 3. Usos permitidos

Los usos permitidos serán todos aquellos que sean compatibles con la puesta en valor y disfrute patrimonial del bien y contribuyan a la consecución de dichos fines. La autorización particularizada de uso se regirá según lo dispuesto por el artículo 18 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat.

Artículo 4. Régimen general de intervenciones en el entorno

En tanto no se apruebe un plan especial de protección o instrumento urbanístico asimilable, cualquier intervención de transcendencia patrimonial que pretenda realizarse en el entorno de protección del monumento, requerirá la previa autorización de la conselleria competente en materia de cultura. La autorización se emitirá aplicando los criterios de este decreto y, en su defecto, los enumerados en los artículos 38 y 39 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, todo ello sin perjuicio de las autorizaciones que, por la aplicación de otras normativas sectoriales, resulten procedentes.

La propuesta de intervención deberá definir su alcance e ir acompañada de la documentación técnica oportuna. También deberá especificar la ubicación parcelaria, así como adjuntar las fotografías que permitan constatar la situación actual y su transcendencia patrimonial.

Artículo 5. Excepciones al régimen general de intervenciones

Sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo precedente, no necesitarán autorización previa de la conselleria competente en materia de cultura las actuaciones que no comporten afección a los valores protegidos por la presente normativa y carezcan de transcendencia patrimonial, como sería el caso de las habilitaciones interiores de los inmuebles que no afecten a su percepción exterior y aquellas otras que se limiten a la conservación, reposición y mantenimiento de elementos preexistentes, sean reversibles y no comporten alteración de la situación anterior, siempre que no contradigan lo dispuesto en la presente normativa.

El Ayuntamiento, en estos supuestos, comunicará a la conselleria competente en materia de cultura las licencias u cualesquiera otros actos administrativos adoptados dentro de los diez días siguientes a la concesión o su dictado, acompañando necesariamente a la anterior comunicación informe motivado del técnico municipal que certifique su falta de transcendencia patrimonial y la ausencia de afección a valores protegidos por esta normativa.

Artículo 6. Criterios de intervención

1. Se mantendrá la parcelación histórica del entorno.
2. Serán mantenidas las alineaciones históricas de la edificación conservadas hasta la actualidad. Se prohíben los retranqueos y patios a fachada distintos a los tradicionales.
3. Los edificios tradicionales del entorno, anteriores a 1940, por su valor ambiental de una arquitectura y tipología que caracteriza al mismo, deberán mantener las fachadas visibles desde la vía pública, preservando y restaurando los caracteres originarios de las mismas. Se incluye en esta protección el depósito de agua de 1960 situado en la ladera sur del cerro del castillo.
4. La altura reguladora del cuerpo principal, definida según el Reglamento de zonas de ordenación urbanística de la Comunitat Valenciana, será la misma del edificio actualmente existente en los edificios anteriores a 1940. En el resto de edificios, de nueva planta, el número de plantas permitidas para su cuerpo principal, siempre con una tipología de ocupación tradicional, es de dos (planta baja más una), permitiéndose la sobreelevación, en su caso, hasta alcanzar dos plantas (planta baja más una). Quedan prohibidos los semisótanos (la cota de pavimento de planta baja será igual o inferior a 19 cm respecto a la cota de la acera en el punto medio de la fachada).
5. Los edificios que superen este número de plantas se regirán por el régimen Fuera de ordenación. A tal efecto, en los supuestos de que concluya su vida útil, se pretendan obras de reforma de transcendencia equiparable a la reedificación, una remodelación con eliminación de las plantas superiores, o una sustitución voluntaria de los mismos, le serán de aplicación las ordenanzas de protección de esta normativa. Todo ello

possible aplicació a estos immobles de l'article 21 de la Llei 4/1998, d'11 de juny.

6. L'altura de cornisa màxima és de 6,5 metres per a dos plantes i 3,50 metres per a una planta.

7. Les cobertes, d'acord amb la tipologia de la zona, seran inclinades a dos aigües d'un pendent entre el 32 i el 35 per cent, amb 6 metres de profunditat màxima per faldó. Es cobriran amb teula àrab de color fang natural sense esmalts ni pigments. Si la teula és nova, es preferirà amb un acabat envellit. Es prohibeix l'acabat amb peces de fibrociment o semblant, així com les làmines asfàltiques vistes amb acabat metal·litzat i qualsevol tipus de xapa. Es permet que una part de la coberta siga aterassada darrere del cavallet format pels vessants a dos aigües a partir de cada possible front de fatxada, en el cos principal de l'edifici, la profunditat edificable del qual oscil·larà entre 8 i 11 metres. La superfície aterassada representarà com a màxim el 40 per cent de la superfície total de coberta, sempre que s'ubique en les zones interiors de la parcel·la i no en les dos primeres crugies. Es pavimentarà amb revestiment discontinu amb un material ceràmic la tonalitat del qual no desentone dins de la totalitat del conjunt de les teulades de la població, perquè no es veja afectada la visió del poble des dels carrers alts o els cims de la contornada. Es prohibeixen les mansardes.

8. Les noves edificacions s'adequaran amb caràcter estètic a la tipologia i els acabats tradicionals de Castalla. Les fatxades s'ajustaran a les disposicions següents:

a) La longitud dels ràfols estarà compresa entre 30 i 75 centímetres, amb els materials i disposició propis de les edificacions tradicionals de Castalla.

b) Les impostes, motlures, marcs, faixes, acabaments ornamentals i la resta d'elements compostius tindran una longitud màxima de vol de 15 centímetres.

c) Els buits de fatxada de proporció vertical, amb la possible excepció de plantes baixes o cambres, s'adequaran a la tipologia compositiva del municipi.

d) Els balcons seran de barana metàl·lica, i s'evitaran els perfils buits d'acer o d'alumini, amb una amplària màxima de vol de 40 centímetres, 15 centímetres de cantell i una longitud màxima de 1,80 metres. Es prohibeixen els miradors.

e) En les fatxades que donen a la via pública, els acabats de portes i finestres seran de fusta, i es prohibeixen les persianes, excepte les persianetes exteriors enrotllables tradicionals. Es recomanen les contrafinestres.

9. L'ús permès en esta zona serà predominantment residencial. S'admetran també els usos següents, sempre que mostren la seua compatibilitat amb les arquitectures tradicionals de la zona: ús comercial o de servicis, locals d'oficina, magatzems, tallers artesans, equipament, hostaleria i despatxos professionals.

10. A fi de conservar el paisatge tradicional del castell en el sòl no edificat del turó i els seus vessants, no es permetrà cap edificació per a qualsevol ús, i es permetran els usos agrícoles i forestals establits tradicionalment en este enclavament, així com zones verdes la configuració de les quals s'inspire en aquells.

Article 7. Preservació de la silueta paisatgística i de la imatge arquitectònica

Totes les actuacions que puguen tindre incidència sobre la correcta percepció i la dignitat en l'estima de l'escena o paisatge del monument i el seu entorn, com és el cas de l'afecció dels espais lliures per actuacions de reurbanització, enjardinament o arbratge, provisió de mobiliari urbà, assignació d'ús i ocupacions de la via pública, etc., o com pot ser-ho també l'afecció de la imatge arquitectònica de les edificacions per tractament de color, implantació de rètols, marquesines, tendals, instal·lacions vistes, antenes, etc., o qualsevol altres de caire i conseqüències semblants, hauran de sotmetre's a l'autorització de la conselleria competent en matèria de cultura, que resoldrà d'acord amb les determinacions de la llei i els criteris de percepció i dignitat mencionats abans.

Article 8. Elements impropis

Queda prohibida la introducció d'anuncis o publicitat exterior (excepte cartells informatius dels noms i activitats dels edificis), en qualsevol de les seues acepcions, que irrompa en la dita escena urbana, excepte la d'activitats culturals o esdeveniments festius que, de manera

sin perjuicio de la posible aplicación del artículo 21 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, a estos inmuebles.

6. La altura de cornisa máxima es de 6,5 m para dos plantas y 3,50 m para una planta.

7. Las cubiertas, de acuerdo con la tipología de la zona, serán inclinadas a dos aguas de una pendiente entre el 32 y el 35 por ciento, con 6 m de profundidad máxima por faldón. Se cubrirán con teja árabe de color barro natural sin esmaltes ni pigmentos. Si la teja es nueva, se preferirá con un acabado envejecido. Se prohíbe el acabado con piezas de fibrocemento o similar, así como las láminas asfálticas vistas con acabado metalizado y cualquier tipo de chapa. Se permite que una parte de la cubierta sea aterrazada tras el caballete formado por las vertientes a dos aguas a partir de cada posible frente de fachada, en el cuerpo principal del edificio, cuya profundidad edificable oscilará entre 8 y 11m. La superficie aterrazada representará como máximo el 40 por ciento de la superficie total de la cubierta, siempre que se ubique en las zonas interiores de la parcela y no en las dos primeras crujías. Se pavimentará con revestimiento discontinuo con un material cerámico cuya tonalidad no desentone dentro de la totalidad del conjunto de los tejados de la población, para que no se vea afectada la visión del pueblo desde las calles altas o las cumbres de los alrededores. Se prohíben las mansardas.

8. Las nuevas edificaciones se adecuarán con carácter estético a la tipología y acabados tradicionales de Castalla, atendiendo la fachada a las siguientes disposiciones:

a) La longitud de los aleros estará comprendida entre 30 y 75 cm, con los materiales y disposición propios de las edificaciones tradicionales de Castalla.

b) Impostas, molduras, recercados, cinchos, remates ornamentales y demás elementos compositivos con una longitud máxima de vuelo de 15 cm.

c) Huecos de fachada de proporción vertical, con la posible excepción de plantas bajas o cambras, según la tipología compositiva del municipio.

d) Balcones de barandilla metálica, evitando perfiles huecos de acero o aluminio, con anchura máxima de vuelo de 40 cm, 15 cm de canto y longitud máxima de 1,80 m. Se prohíben los miradores.

e) En las fachadas recayentes a la vía pública, las carpinterías serán de madera y se prohíben las persianas, salvo las persianillas exteriores enrollables tradicionales. Se recomiendan las contraventanas.

9. El uso permitido en esta zona será predominantemente residencial. Se admitirán también los siguientes usos, siempre que muestren su compatibilidad con las arquitecturas tradicionales de la zona: uso comercial o de servicios, locales de oficina, almacenes, talleres artesanos, equipamiento, hostelería y despachos profesionales.

10. A fin de conservar el paisaje tradicional del castillo, en el suelo no edificado del cerro y sus vertientes no se permitirá edificación alguna para cualquier uso, permitiéndose los usos agrícolas y forestales tradicionalmente establecidos en este enclave, así como zonas verdes cuya configuración se inspire en aquellos.

Artículo 7. Preservación de la silueta paisajística y de la imagen arquitectónica

Todas las actuaciones que puedan tener incidencia sobre la correcta percepción y la dignidad en el aprecio de la escena o paisaje del monumento y su entorno, como sería el caso de la afección de los espacios libres por actuaciones de reurbanización, ajardinamiento o arbolado, provisión de mobiliario urbano, asignación de uso y ocupaciones de la vía pública, etc., o como podría serlo también la afección de la imagen arquitectónica de las edificaciones por tratamiento de color, implantación de rótulos, marquesinas, toldos, instalaciones vistas, antenas, etc., o cualesquiera otros de similar corte y consecuencias, deberán someterse a autorización de la conselleria competente en materia de cultura, que resolverá con arreglo a las determinaciones de la ley y los criterios de percepción y dignidad antes aludidos.

Artículo 8. Elementos impropios

Queda prohibida la introducción de anuncios o publicidad exterior (excepto carteles informativos de los nombres y actividades de los edificios) que, en cualquiera de sus acepciones, irrompa en dicha escena urbana, salvo la de actividades culturales o eventos festivos que, de

ocasional, reversible i per temps limitat, sol·licite i obtenga una autorització expressa.

Article 9. Béns de rellevància local

1. S'assenyalen com a béns de rellevància local els següents, i se'ls adscriu a les tres categories que s'indiquen a continuació.

a) Amb la categoria de monuments d'interés local:

Ermita de la Sang, església de l'Antiga Vila de Castalla, situada al costat del portal de pujada al castell.

b) Amb la categoria d'espais etnològics d'interés local:

1r. Els panells ceràmics.

2n. Sant Roc, carrer Punta de la Penya, número 23 (any 1887).

3r. Santa Maria Magdalena, plaça de la Magdalena (s. XIX).

Els tres anteriors, per l'atribució genèrica que efectua la disposició addicional quinta de la Llei 5/2007, de 9 de febrer, de la Generalitat, per la qual es va modificar la Llei 4/1998, d'11 de juny, i que ara s'eleva a definitiva.

4t. El dipòsit d'aigua de 1928.

5t. Marges i bancals de cultiu tradicionals, elaborats en pedra seca i presents en el turó almenys des del segle XIX.

c) Amb la categoria d'espai de protecció arqueològica:

1r. El jaciment arqueològic del Dipòsit Vell. Este assentament, datat en el II mil·lenni a. C., es troba en el vessant sud del turó del castell (al costat del dipòsit d'aigua de 1960).

2n. L'Antiga Vila, el Fossar Vell i estructures associades com a assentament medieval original de la població.

2. El règim d'intervencions patrimonialment admissibles en els béns de rellevància local recollits en el present decret serà l'establert en la corresponent fitxa de catàleg. Si no s'ha adaptat este últim al Decret 62/2011, de 20 de maig, del Consell, pel qual es regula el procediment de declaració i el règim de protecció dels béns de rellevància local, serà aplicable a estos el règim tutelar que estableix l'article 10 d'este últim decret.

Article 10. Patrimoni arqueològic

En qualsevol intervenció que afecte el subsòl de l'immoble o el seu entorn de protecció serà aplicable el règim tutelar establert en l'article 62 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, per a la Salvaguarda del Patrimoni Arqueològic.

Article 11. Actuacions il·legals

La contravenció del que preveu la present normativa determinarà la il·legalitat de l'actuació amb la consegüent restitució dels valors afectats, si és el cas, i la responsabilitat dels seus causants en els termes establerts en l'article 37 de la Llei 4/1998, d'11 de juny.

Article 12. Delimitació de l'entorn de protecció del bé

L'entorn de protecció del bé d'interés cultural queda definit, tant literalment com gràficament, en els annexos II i III del present decret. La documentació complementària obra en l'expedient corresponent.

DISPOSICIONS ADDICIONALS

Primera. Inscripció en l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià

La present declaració complementària de la declaració monumental s'inscriurà en la secció primera de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià.

Segona. Absència d'incidència en el gasto públic de la present disposició

L'aplicació i el posterior desplegament del present decret no podrà tindre cap incidència en la dotació de tots i cada un dels capítols de gasto assignada a la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport i, en tot cas, haurà de ser atés amb els seus mitjans personals i materials.

manera ocasional, reversible y por tiempo limitado, solicite y obtenga autorización expresa.

Artículo 9. Bienes de relevancia local

1. Se señalan como Bienes de relevancia local los siguientes, adscribiéndolos a las tres categorías que a continuación se relacionan.

a) Con la categoría de monumentos de interés local:

Ermita de la Sang, iglesia de la Antigua Vila de Castalla, sita junto al portal de subida al castillo.

b) Con la categoría de espacios etnológicos de interés local:

1.º Los paneles cerámicos.

2.º San Roque, calle Punta de la Peña, número 23 (año 1887).

3.º Santa María Magdalena, plaza de la Magdalena (s. XIX).

Los tres anteriores, por la atribución genérica que efectúa la disposición adicional quinta de la Ley 5/2007, de 9 de febrero, de la Generalitat, por la que se modificó la Ley 4/1998, de 11 de junio, que ahora se eleva a definitiva.

4.º El depósito de agua de 1928.

5.º Márgenes y bancales de cultivo tradicionales, elaborados en piedra en seco y presentes en el cerro desde el siglo XIX, al menos.

c) Con la categoría de espacio de protección arqueológica:

1.º El yacimiento arqueológico del Dipòsit Viejo, Dipòsit Vell. Este asentamiento, datado en el II milenio a. C., se encuentra en la ladera sur del cerro del castillo (junto al depósito de agua de 1960).

2.º La Antigua Vila, el Fossar Vell y estructuras asociadas como asentamiento medieval original de la población.

2. El régimen de intervenciones patrimonialmente admisibles en los bienes de relevancia local recogidos en el presente decreto será el establecido en la correspondiente ficha de catálogo. De no encontrarse adaptado este último al Decreto 62/2011, de 20 de mayo, del Consell, por el que se regula el procedimiento de declaración y el régimen de protección de los bienes de relevancia local, resultará de aplicación a los mismos el régimen tutelar que establece el artículo 10 de este último decreto.

Artículo 10. Patrimonio arqueológico

En cualquier intervención que afecte al subsuelo del inmueble o su entorno de protección resultará de aplicación el régimen tutelar establecido en el artículo 62 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, para la Salvaguarda del Patrimonio Arqueológico.

Artículo 11. Actuaciones ilegales

La contravención de lo previsto en la presente normativa determinará la ilegalidad de la actuación con la consiguiente restitución de los valores afectados, en su caso, y la responsabilidad de sus causantes en los términos establecidos en el artículo 37 de la Ley 4/1998, de 11 de junio.

Artículo 12. Delimitación del entorno de protección del bien

El entorno de protección del Bien de Interés Cultural queda definido, tanto literal como gráficamente, en los anexos II y III del presente decreto. La documentación complementaria obra en el expediente de su razón.

DISPOSICIONES ADICIONALES

Primera. Inscripción en el Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano

La presente declaración complementaria de la declaración monumental se inscribirá en la Sección Primera del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano.

Segunda. Ausencia de incidencia en el gasto público de la presente disposición

La aplicación y posterior desarrollo del presente decreto no podrá tener incidencia alguna en la dotación de todos y cada uno de los capítulos de gasto asignada a la Conselleria de Educación, Cultura y Deporte y, en todo caso, deberá ser atendido con sus medios personales y materiales.

DISPOSICIÓ FINAL

Única. Entrada en vigor

El present decret es publicarà en el *Boletín Oficial del Estado* i entrarà en vigor l'endemà de publicar-se en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana*.

València, 7 de març de 2014

El president de la Generalitat,
ALBERTO FABRA PART

La consellera d'Educació, Cultura i Esport,
MARÍA JOSÉ CATALÁ VERDET

ANNEX I

Descripció del monument del castell i muralles de Castalla i de les seues parts integrants i determinació d'altres béns patrimonials que se situen en l'àmbit protegit

1. Castell de Castalla: corona un estratègic turó, a 780 metres sobre el nivell de la mar, ubicat quasi en el centre de la comarca de la Foia de Castalla (nord de la província d'Alacant). El seu estratègic emplaçament i la proximitat als recursos hidrològics i les terres de cultiu van afavorir l'ocupació del turó sobre el qual s'assenta el castell des de l'edat del bronze (II mil·lenni a. C.) i durant les èpoques ibera i romana, segles V a. C. – IV d. C. (Cerdà, 1983). Quant a la fortificació pròpiament dita, es compon de tres parts (restaurades entre els anys 2003 i 2006): el palau o residència senyorial, el pati d'armes i la torre Grossa, amb una cronologia que comprén entre els segles XI i XVI.

a) Palau: té una planta pseudorrectangular, amb torres en tres dels seus angles, quatre altures i estances organitzades al voltant d'un pati central amb aljub. La torre circular presenta troneres de creu i orbe, semblants a altres d'edificis de la baixa edat mitjana com el Palau Comtal de Cocentaina o el Palau d'Altamira d'Elx. El sistema d'accés es troba en la cara est de l'edifici, encara que, en primer lloc, és necessari salvar una rampa ascendent i un corredor d'accés rectangular. Des del punt de vista de la construcció del castell, el palau pertany al tipus de construccions –juntament amb el castell de Fornà, el Castellet d'Olimbroy, el Castell-Palauet de Cox i el Castell de Crevillent, totes a la província d'Alacant– denominades *domus maior*, caracteritzades per la seua funció domèstica com a residència del senyor feudal (Menéndez, 2010: 32). Va ser construït entre la segona mitat del segle XIV i al llarg del segle XV.

b) Pati d'armes: es tracta d'un gran espai obert que alberga una sèrie d'estructures, amb distint grau de conservació, pertanyents a diferents fases (Ortega i Esquembre, 2010):

- 1r. Andalusi.
- 2n. Taifal (segle XI).
- 3r. Almohade (segle XII, 1244).
- 4t. Cristià.
- 5t. Medieval (1244-1299, segles XIV i XV).
- 6t. Modern (segle XVI).

Les estructures corresponen a espais d'emmagatzematge –en alguns casos amb llars–, abeuradors, coberts i/o estables per a animals, vials per al trànsit de persones i animals i dipòsit d'aigua. El pati està delimitat per dos llenços de muralles, un a l'oest i un altre a l'est, que connecten el Palau amb la Torre Grossa. La muralla oest presenta merlets i espilleres davall la línia d'estos, mentre que la muralla est no en té. A més, en la muralla oest s'hi troben els orificis dels antics mantellets. D'altra banda, la muralla est no té cap tipus de coronació; hi queden només les restes d'una xicoteta torre de planta rectangular i arrancada de murs en talús. En esta s'hi troba la porta d'accés a la fortificació. Esta és de carreu, formant un arc de mig punt en l'exterior i rebaixat en l'interior, amb marques de picapedreria. En la part superior queden restes d'un matacà. Les muralles i la porta d'accés han sigut adscrites, tradicionalment, als segles XIV i XV (Bevià *et al.*, 1985; Navarro, 1997). Recientment, J.R. Ortega i M.A. Esquembre (2010: 95), autors de l'actuació arqueològica en el pati d'armes, plantegen, a partir dels resultats d'esta, la hipòtesi que la muralla est es va construir entre el segle XII i 1244 (fase andalusina almohade). Esta va ser reutilitzada

DISPOSICIÓN FINAL

Única. Entrada en vigor

El presente decreto se publicará en el *Boletín Oficial del Estado* y entrará en vigor el día siguiente al de su publicación en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana*.

Valencia, 7 de marzo de 2014

El president de la Generalitat,
ALBERTO FABRA PART

La consellera de Educación, Cultura y Deporte,
MARÍA JOSÉ CATALÁ VERDET

ANEXO I

Descripción del monumento del castillo y murallas de Castalla y de sus partes integrantes y determinación de otros bienes patrimoniales que se sitúan en el ámbito protegido

1. Castillo de Castalla: corona un estratégico cerro, a 780 m sobre el nivel del mar, ubicado casi en el centro de la comarca de la Foia de Castalla (norte de la provincia de Alicante). Su estratégico emplazamiento y proximidad a los recursos hidrológicos y las tierras de cultivo propiciaron la ocupación del cerro sobre el que se asienta el castillo desde la Edad del Bronce, II milenio a. C., y durante las épocas ibera y romana, siglos V a. C. IV d. C. (Cerdà, 1983). En cuanto a la fortificación propiamente dicha, se compone de tres partes (restauradas entre los años 2003 y 2006): el Palau o residencia señorial, el Pati d'Armes y la Torre Grossa, con una cronología que abarca entre los siglos XI y XVI.

a) Palau: posee una planta pseudorrectangular, con torres en tres de sus ángulos, cuatro alturas y estancias organizadas alrededor de un patio central con aljibe. La torre circular presenta troneras de cruz y orbe, semejantes a otras de edificios bajo medievales como el Palacio Condal de Cocentaina o el Palacio de Altamira de Elche. El sistema de acceso se encuentra en la cara este del edificio aunque, en primer lugar, es necesario salvar una rampa ascendente y un corredor de acceso rectangular. Desde el punto de vista castellológico, el palau pertenece al tipo de construcciones –junto con el Castell de Fornà, el Castillejo de Olimbroy, el castillo-palacete de Cox y el castillo de Crevillent, todas ellas en la provincia de Alicante– denominadas *domus maior*, caracterizadas por su función doméstica como residencia del señor feudal (Menéndez, 2010: 32). Fue construido entre la segunda mitad del siglo XIV y a lo largo del siglo XV.

b) Patio de Armas: Se trata de un gran espacio abierto que alberga una serie de estructuras, con distinto grado de conservación, pertenecientes a diferentes fases (Ortega y Esquembre, 2010):

- 1.º Andalusi.
- 2.º Taifal (siglo XI).
- 3.º Almohade (siglo XII, 1244).
- 4.º Cristiano.
- 5.º Medieval (1244-1299, siglos XIV y XV).
- 6.º Moderno (siglo XVI).

Las estructuras corresponden a espacios de almacenaje –en algunos casos con hogares–, abrevaderos, cobertizos y/o establos para animales, viales para el tránsito de personas y animales; y depósito de agua. El patio está delimitado por dos lienzos de murallas, uno al oeste y otro al este, que conectan el Palau con la Torre Grossa. La muralla oeste presenta merlones y aspilleras bajo la línea de estos, mientras que la muralla este carece de ellos. Además, en la muralla oeste se encuentran los orificios de los antiguos manteletes. Por otro lado, la muralla este no guarda ningún tipo de coronación, quedando solo los restos de una pequeña torre de planta rectangular y arranque de muros en talud. En ella se encuentra la puerta de acceso a la fortificación. Ésta es de sillería, formando un arco de medio punto en el exterior y rebajado en el interior, con marcas de cantería. En su parte superior quedan restos de un matacán. Las murallas y la puerta de acceso han sido adscritas, tradicionalmente, a los siglos XIV y XV (Bevià *et al.*, 1985; Navarro, 1997). Recientemente, J. R. Ortega y M. A. Esquembre (2010: 95), autores de la actuación arqueológica en el Pati d'Armes, plantean, a partir de los resultados de la misma, la hipótesis de que la muralla este se construyese durante los siglos XII y 1244 (fase

possiblement pels cristians després de l'ocupació del castell, encara que degueren realitzar modificacions com la construcció de la porta entre la segona mitat del segle XIV o algun moment indeterminat del segle XV.

c) Torre Grossa: construcció situada al sud del recinte murallat i construïda l'any 1529. És de planta circular i té dos altures, rematades per una coberta amb merlets aspillats. L'accés es realitza per una porta d'arc de mig punt de carreu. Presenta alguns elements d'intenció artística com una finestreta amb arc conopial que il·lumina l'escala, una gàrgola i un *ihesus*, junt amb elements defensius, funcionalment inútils per la seua incomoditat d'accés i escassa visibilitat, com quatre troneres per a arma de foc en la planta baixa. Ambdós plantes estan cobertes per una volta semiesfèrica resoltes amb un sistema d'encofrat perdut de canyes (Bevià, 2010; Bevià *et al.*, 1985).

2. L'Albacar: en la plataforma superior del turó, al costat del palau, s'hi troben les restes d'una estructura identificada, hipotèticament –perquè encara no ha sigut investigada–, com un possible albacar construït en el segle XI al mateix temps que el *hísn* andalusí (Ortega i Esquembre, 2010: 89-95). Encara que no s'han pogut delimitar tots els seus costats, ocupa uns 2.592 m² i apareix compartimentat en dos recintes. El primer, amb una superfície d'uns 1.484 m², i el segon que l'envolta, amb superfície d'uns 1.108 m². S'han localitzat trams de sis murs amb la longitud següent: mur 1 (4,73 m), mur 2 (21,92 m), mur 3 (4,73 m), mur 4 (4,77 m), mur 5 (31, 91 m) i mur 6 (38,30 m). Els trams tres, quatre i cinc, encara que separats, pareixen formar part del mateix mur. Si fóra així, es tractaria d'un llenç de 41,41 m de longitud (Mira i Ortega, 2010). Les restes constructives més visibles es componen d'un nucli de tàpia, possiblement de terra o amb poca calç, amb el parament extern format per pedres de xicoteta i/o mitjana grandària encastades i/o adossades a la tàpia i travades amb morter de calç.

3. Muralles de Castalla

a) Llenços de muralles: seguint la hipòtesi plantejada per J. R. Ortega i M. A. Esquembre (2010: 90), es documenta un primer llenç de muralles al costat de l'ermita de la Sang. Este té una longitud de 77,28 metres i compta amb un ixent en forma de falca i les restes d'una possible torre. La muralla connectava, possiblement, amb el parament est de l'ermita, construït arran de la roca del turó. D'esta manera, el parament funcionaria com una prolongació de la mateixa muralla fins a la porta d'accés. La seua part millor conservada quasi supera els dos metres d'alçària, i té una fonamentació realitzada amb una primera filada de pedres de grans mides, de 0,50-0,60 metres de mitjana, després de la qual hi ha altres set filades de pedres irregulars travades amb morter de calç. Altres trams de la muralla es componen d'un nucli de tàpia, possiblement de terra o amb poca calç, amb el parament extern format per pedres de xicoteta i/o mitjana grandària encastades i/o adossades a la tàpia i travades amb morter de calç. Este sistema, encara que amb variacions quant a la composició de la tàpia, està present en diverses construccions del turó del castell, ja siguen de cronologia andalusina o cristiana de la baixa edat mitjana, com l'aljub (Ortega i Esquembre, 2010: 90-92), o els llenços de muralles del pati d'armes del castell (Bevià *et al.*, 1985: 30). Pròxim al primer, i també en el vessant oest, es troba un segon llenç de muralla format per quatre murs que, en principi, pareix que no estan connectats entre si. Les seues longituds són les següents: mur 1 (2,24 m), mur 2 (4,08 m), mur 3 (4,54 m), mur 4 (19,50 m) i mur 5 (en el vessant oest, 4,66 m). Sembla que es van alçar amb la mateixa tècnica constructiva i amb els materials descrits anteriorment. Sobre la seua cronologia, J. R. Ortega i M.A. Esquembre (2010: 92-94) apunten la hipòtesi que tinguen l'origen en el segle XI, encara que no és descartable que les actuals muralles que s'observen siguen posteriors. En este sentit, destaca l'orde del rei Jaume II per a l'emmurallament de la vila de Castalla (5.05.1306).

b) Portal de la Vila: el sistema d'ingrés a la vila està format per una rampa d'accés i una doble porta en forma de colze, semblant al sistema d'accés al palau, amb arcs de mig punt de carreu.

4. Altres béns patrimonials compresos en l'antic àmbit fortificat: l'Antiga Vila de Castalla:

a) L'Antiga Vila de Castalla, situada en els vessants sud i est del turó del castell. La senda que conduïx al castell discorre pel solar de la vila i és, per tant, el camí històric d'accés que comunica vila i castell. Els seus orígens podrien situar-se en el segle XI (Ortega i Esquembre,

andalusí almohade). Ésta seria reutilitzada por los cristianos tras la ocupación del castillo, aunque realizarían modificaciones como la construcción de la puerta entre la segunda mitad del siglo XIV o algún momento indeterminado del siglo XV.

c) Torre Grossa: construcció situada al sud del recinto amurallado y construida en el año 1529. Es de planta circular y posee dos alturas, rematadas por una cubierta con merlones aspillados. Su acceso se realiza por una puerta de arco de medio punto de sillería. Presenta algunos elementos de intención artística como una ventanilla con arco conopial que ilumina la escalera, una gárgola y un *ihesus*, junto con elementos defensivos, funcionalmente inútiles por su incomodidad de acceso y escasa visibilidad, como cuatro troneras para arma de fuego en la planta baja. Ambas plantas están cubiertas por una bóveda semiesférica resueltas con un sistema de encofrado perdido de cañas (Bevià, 2010; Bevià *et al.*, 1985).

2. El Albacar: en la plataforma superior del cerro, junto al Palau, se encuentran los restos de una estructura identificada, hipotéticamente –pues todavía no ha sido investigada–, como un posible albacar construido en el siglo XI al tiempo que el *hísn* andalusí (Ortega y Esquembre, 2010: 89-95). Aunque no se ha podido delimitar en todos sus lados, ocupa unos 2.592 m² y aparece compartimentado en dos recintos. El primero, con una superficie de unos 1.484 m², y el segundo, que lo envuelve, con superficie de unos 1.108 m². Se han localizado tramos de seis muros con la siguiente longitud: muro 1 (4,73 m), muro 2 (21,92 m), muro 3 (4,73 m), muro 4 (4,77 m), muro 5 (31, 91 m) y muro 6 (38,30 m). Los tramos tres, cuatro y cinco, aunque separados, parecen formar parte del mismo muro. En caso de ser así, se trataría de un lienzo de 41,41 m de longitud (Mira y Ortega, 2010). Los restos constructivos más visibles se componen de un núcleo de tapia, posiblemente de tierra o con poca cal, con el paramento externo formado por mampuestos de pequeño y/o mediano tamaño empotrados y/o adosados a la tapia y trabados con mortero de cal.

3. Murallas de Castalla

a) Lienzos de murallas: siguiendo la hipótesis planteada por J. R. Ortega y M. A. Esquembre (2010: 90), se documenta un primer lienzo de murallas junto a la ermita de la Sang. Éste posee una longitud de 77,28 m y cuenta con un saliente en forma de cuña y los restos de una posible torre. La muralla conectaría, posiblemente, con el paramento este de la ermita construido a ras de la roca del cerro. De esta manera, el paramento funcionaría como una prolongación de la misma muralla hasta la puerta de acceso. Su parte mejor conservada casi supera los dos metros de altura y posee una cimentación realizada con una primera hilada de piedras de gran tamaño, de 0,50 x 0,60 m de media, tras la cual hay otras siete hiladas de piedras irregulares trabadas con mortero de cal. Otros tramos de la muralla se componen de un núcleo de tapia, posiblemente de tierra o con poca cal, con el paramento externo formado por mampuestos de pequeño y/o mediano tamaño empotrados y/o adosados a la tapia y trabados con mortero de cal. Este sistema, aunque con variaciones en cuanto a la composición de la tapia, está presente en diversas construcciones del cerro del castillo, ya sean de cronología andalusí o cristiana bajo medieval, como el aljibe (Ortega y Esquembre, 2010: 90-92), o los lienzos de murallas del Pati d'Armes del castillo (Bevià *et al.*, 1985: 30). Pròxim al primero, y también en la ladera oeste, se encuentra un segundo lienzo de muralla formado por cuatro muros que, en principio, parece que no están conectados entre sí. Sus longitudes son las siguientes: muro 1 (2,24 m), muro 2 (4,08 m), muro 3 (4,54 m), muro 4 (19,50 m) y muro 5 (en la ladera oeste, 4,66 m). A nivel constructivo parece que se levantaron con la misma técnica y materiales descritos anteriormente. Sobre su cronología, J. R. Ortega y M. A. Esquembre (2010: 92-94) apuntan la hipótesis de que tengan su origen en el siglo XI, aunque no es descartable que las actuales murallas sean posteriores. En este sentido destaca la Orden del rey Jaume II para el amurallamiento de la Vila de Castalla (5.05.1306).

b) Portal de la Vila: el sistema de ingreso a la Vila está formado por una rampa de acceso y una doble puerta en forma de codo, similar al sistema de acceso al Palau, con arcos de medio punto de sillería.

4. Otros bienes patrimoniales comprendidos en el antiguo ámbito fortificado: la Antiga Vila de Castalla

a) La Antiga Vila de Castalla, situada en las laderas sur y este del cerro del castillo. El sendero que conduce al castillo discurre por el solar de la Vila y es, por tanto, el camino histórico de acceso que comunica la Vila y el castillo. Sus orígenes podrían situarse en el siglo XI (Ortega y

2010: 92-94), encara que el seu desenrotllament com a població no es va produir fins a la concessió de carta de poblament a Castalla per part del rei Alfons el Liberal (5.05.1287). D'altra banda, es tracta d'un dels béns culturals més desconeguts, perquè fins fa poc (2009) no es va començar a abordar de manera global la seua investigació. Per això, encara són més nombroses les incògnites que les respostes que poden donar-se sobre la vila, encara que els treballs desenrotllats pel Servei Municipal de Patrimoni Cultural de Castalla les van aclarint.

D'acord amb la seua naturalesa, cal atribuir-li la condició de bé de rellevància local amb la categoria D'espai de protecció arqueològica i, per consegüent, incloure el bé en la secció segona de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià, amb independència que l'entitat d'algunes de les seues restes o immobles subsistents puguen ostentar o merèixer el seu propi reconeixement patrimonial individualitzat.

Béns arquitectònics de l'antiga vila documentats:

1r. L'Aljub o cisterna: es tracta d'un dipòsit d'aigua rectangular situat en el vessant est del turó, al costat del camí d'accés a la fortificació. Ha sigut objecte d'un estudi parcial per part de J. R. Ortega i M. A. Esquembre (2010: 90-92), del qual es poden destacar les qüestions següents:

- Presenta una planta rectangular.
- La seua grandària i, per tant, la seua capacitat d'emmagatzematge, supera la dels aljubs del Pati d'Armes i el Palau.
- Presenta la pèrdua de la volta de canó que el cobria, encara que se'n conserven les arrancades en els laterals est i oest.
- Va ser construït amb tàpia de morter de calç i pedres de grandària mitjana i xicoteta, formant pedres.
- Per la seua morfologia, semblant a la de l'aljub del pati d'armes, potser es tracta d'un aljub andalusí.
- La seua existència es troba documentada l'any 1456 (Leal, 1996), en què apareix arrellegat en el *Llibre padró de riquesa rústica i urbana* com L'aljub de la vila.

2n. Ermita de la Sang: es tracta d'un temple de planta rectangular situat en la part baixa del vessant est del turó del castell (situat en la parcel·la 35 de l'illa cadastral núm. 29497). D'esta manera, també va poder utilitzar-se com a part del primer llenç de muralla de la vila. La seua construcció es va realitzar en el segle XIV i fins a 1571, any del trasllat a la nova església, va ser l'església parroquial de Castalla amb l'advocació a Santa Maria. Sis anys més tard, amb la constitució de la confraria de la Preciosíssima Sang de Crist, es va convertir en la seua seu i va passar a denominar-se ermita de la Sang (Torró, 1982: 111). Es tracta, igual que la parròquia vella de Xixona i l'ermita de Sant Sebastià d'Elx, d'un edifici gòtic d'una sola nau, amb coberta de fusta sobre arcs diafragmes ogivals, que dividixen la nau en sis trams (Vidal i Navarro, 1985: 449). Compta amb capelles simulades en els laterals, datades entre els segles XV i XIX. Algunes d'estes foren sufragades per famílies de Castalla, com la dels Pérez. Originàriament degué disposar de tres naus, però l'augment demogràfic va aconsellar ampliar-lo en 1436, en què es van afegir dos trams als peus i un en el presbiteri (Torró, 1982: 107-108; Vidal i Navarro, 1985: 449). La porta principal d'accés està construïda en carreu i forma un arc de mig punt. L'eix principal està presidit per un cambril del segle XVIII, de planta quadrada i cúpula, amb pintures murals de F. Mira restaurades l'any 2011, que s'erigix en altar. Estes representen les escenes dels set dolors de la Mare de Déu, comunes en la iconografia de les ermites dedicades a la Sang de Crist. En este mateix espai es troba un paviment i sòcol ceràmic, datat també del segle XVIII, procedents dels tallers de Manises o Paterna. Als seus costats s'hi localitzen la sagristia i l'escala que conduïx a la cripta. Utilitzada per a inhumar els habitants de Castalla entre el segle XIV i 1571 –any de benedicció del nou temple parroquial–, el seu descobriment es va produir durant les actuacions realitzades en el temple entre 1965 i 1981. La major part dels difunts van ser trets i depositats en l'actual cementiri, tot i que en l'ermita encara romanen les restes d'uns 187 individus. Tres d'ells conserven restes de teixit, possiblement el sudari amb què van ser embolicats en morir. A més d'esta cripta comuna, existien altres de caràcter familiar, com la dels Vilanova, senyors de Castalla (Torró, 1982: 79). Entre 1962 i 1981 va ser sotmesa a un desafortunat procés de rehabilitació que en va transformar la fisonomia i li va donar un aspecte semblant al de l'església de Santa Àgueda, situada al barri Gòtic de Barcelona (Ibidem: 118). L'ermita, tant per la seua importància i significat com per ser una edificació religiosa anterior a 1940, té la categoria

Esquembre, 2010: 92-94), aunque su desarrollo como población no se produjo hasta la concesión de carta puebla a Castalla por parte del rey Alfonso el Liberal (5.05.1287). Por otro lado, se trata de uno de los bienes culturales más desconocidos, pues hasta fechas recientes (2009), no se empezó a abordar de forma global su investigación. Por ello, todavía son más numerosas las incógnitas que las respuestas que pueden darse sobre la Vila, aunque los trabajos desarrollados por el Servicio Municipal de Patrimonio Cultural de Castalla las van despejando.

Conforme a su naturaleza, cabe atribuirle la condición de Bien de Relevancia Local con la categoría de espacio de protección arqueológica y, por consiguiente, incluir el bien en la sección segunda del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano, con independencia de que la entidad de algunos de sus restos o inmuebles subsistentes puedan ostentar o merecer su propio reconocimiento patrimonial individualizado.

Bienes arquitectónicos de la Antigua Vila documentados:

1.º L'Aljub, aljibe o cisterna: se trata de un depósito de agua rectangular situado en la ladera este del cerro, junto al camino de acceso a la fortificación. Ha sido objeto de un estudio parcial por parte de J. R. Ortega y M. A. Esquembre (2010: 90-92), del que se pueden destacar las siguientes cuestiones:

- Presenta planta rectangular.
- Su tamaño y, por tanto, su capacidad de almacenaje, supera a la de los aljibes del Patio de Armas y el Palau.
- Presenta la pérdida de la bóveda de cañón que lo cubría, aunque se conservan sus arranques en los laterales este y oeste.
- Fue construido con tapial de mortero de cal y piedras de mediano y pequeño tamaño, formando mampuestos.
- Por su morfología, similar a la del aljibe del Pati d'Armes, puede que se trate de un aljibe andalusí.
- Su existencia se encuentra documentada en el año 1456 (Leal, 1996), al aparecer recogido en el *Llibre padró de riquesa rústica i urbana* como L'aljub de la vila.

2.º Ermita de la Sang: se trata de un templo de planta rectangular situado en la parte baja de la ladera este del cerro del castillo (sita en la parcela 35 de la manzana catastral núm. 29497). De esta forma, también, pudo utilizarse como parte del primer lienzo de muralla de la Vila. Su construcción se realizó en el siglo XIV y hasta 1571, año del traslado a la nueva iglesia, fue la Iglesia Parroquial de Castalla con la advocación a Santa Maria. Seis años más tarde, con la constitución de la Cofradía de la Preciosísima Sangre de Cristo, se convirtió en su sede y pasó a denominarse ermita de la Sang (Torró, 1982: 111). Se trata, al igual que la parroquia vieja de Jijona y la ermita de San Sebastián de Elche, de un edificio gótico de una sola nave, con cubierta de madera sobre arcos diafragmas ojivales, que dividen la nave en seis tramos (Vidal y Navarro, 1985: 449). Cuenta con capillas simuladas en los laterales, datadas entre los siglos XV y XIX. Algunas de ellas fueran sufragadas por familias de Castalla, como la de los Pérez. Originalmente debió disponer de tres naves, pero el aumento demográfico aconsejó su ampliación en 1436, añadiendo dos tramos a los pies y uno en el presbiterio (Torró, 1982: 107-108; Vidal y Navarro, 1985: 449). La puerta principal de acceso está construida en sillería y forma un arco de medio punto. El eje principal está presidido por un camarín del siglo XVIII, de planta cuadrada y cúpula, con pinturas murales de F. Mira restauradas en el año 2011, que se erige en altar. Éstas representan las escenas de los siete Dolores de la Virgen, comunes en la iconografía de las ermitas dedicadas a la Sangre de Cristo. En este mismo espacio se encuentra un pavimento y zócalo cerámico, datado también del siglo XVIII, procedentes de los talleres de Manises o Paterna. A sus lados se localizan la sacristía y la escalera que conduce a la cripta. Utilizada para inhumar a los habitantes de Castalla entre el siglo XIV y 1571 –año de bendición del nuevo templo parroquial–, su descubrimiento se produjo durante las actuaciones realizadas en el templo entre 1965 y 1981. La mayor parte de los difuntos fueron sacados y depositados en el actual cementerio, aunque en la ermita todavía permanecen los restos de unos 187 individuos. Tres de ellos conservan restos de tejido, posiblemente el sudario con el que fueron envueltos al fallecer. Además de esta cripta común, existían otras de carácter familiar, como la de los Vilanova, señores de Castalla (Torró, 1982: 79). Entre 1962 y 1981 fue sometida a un desafortunado proceso de rehabilitación que transformó su fisonomía, dándole un aspecto similar al de la iglesia de Santa Águeda, situada en el barrio Gótico de Barcelona (Ibidem: 118). La ermita, tanto

de bé de rellevància local amb categoria de monument d'interès local, en virtut de l'atribució genèrica que efectua la disposició transitòria quinta de la Llei 5/2007, 9 de febrer, de la Generalitat, de modificació de la Llei 4/1998, d'11 de juny, i que, pel que s'ha dit anteriorment, ara s'eleva a definitiva.

b) Béns relacionats amb l'antiga vila de naturalesa arqueològica que es coneixen:

1r. Estructures diverses: denominació genèrica que es referix a les restes d'un mur localitzades en l'esplanada d'accés al calvari. Es tracta d'un mur de 8,04 x 2,07 x 2,50 metres, construït amb maçoneria de xicoteta i mitjana grandària, travada amb morter de calç (Ortega i Mira, 2010). Hipotèticament, és possible que esta construcció funcionara com a conducció de l'aigua de pluja, perquè pareix que en el seu interior es troba buida, procedent dels vessants rocosos fins a l'aljub de la vila o fins a alguna font o abeurador.

2n. Possible necròpolis del Fossar Vell: este topònim, documentat l'any 1456 en el *Llibre padró de riquesa rústica i urbana* (Leal, 1996: 137), identifica una planura situada en el vessant nord del turó. El seu significat, cementeri en valencià antic, ha permès plantejar a l'equip d'arqueòlegs que treballa en l'excavació del Pati d'Armes, la possible existència d'una necròpolis relacionada amb l'ocupació andalusina del turó, entre el segle X i 1244, any de l'arribada dels cristians (Ortega i Esquembre, 2010: 90; Soler, 2006: 142).

ANNEX II

Delimitació literal de l'entorn de protecció del monument

Justificació de la delimitació proposada:

El criteri general seguit per a la delimitació de l'entorn de protecció, tenint en compte la singularitat orogràfica de la ubicació d'este monument, que garantix la seua imponent presència sobre el territori circumdant, fins i tot en llargues distàncies, ha sigut el d'incloure la totalitat del monticle on s'emplaça, que inclou els perímetres de presumpció arqueològica i l'àmbit que confronta amb el monument que conforma el seu paisatge consubstancial:

1. Parcel·les que limiten directament amb la que ocupa el bé d'interès cultural (BIC), ja que, qualsevol intervenció que es realitze sobre estes, pot afectar-li, tant visualment com físicament.

2. Parcel·les que donen al mateix espai públic del BIC i que constitueixen l'entorn visual i ambiental immediat, i en el qual, qualsevol intervenció que es realitze, pot suposar una alteració de les condicions de percepció del BIC o del caràcter de l'àmbit urbà.

3. Espais públics en contacte directe amb el BIC i les parcel·les enumerades anteriorment, i que constitueixen part del seu ambient immediat, accés i centre de gaudi exterior del BIC.

4. Espais, edificacions o qualsevol element del paisatge urbà o no urbanitzable que inclús sense tindre una situació d'immediatesa amb el BIC, afecten de manera fonamental la percepció d'este.

L'àmbit delimitat de protecció del castell i les muralles de Castalla se solapa, en part, amb el nucli històric tradicional de la vila de Castalla que, tant en els termes formals de la legislació urbanística com en consideració als valors patrimonials que incorpora, li fan creditor de la seua inclusió en el Catàleg de Béns i Espais Protegits com a bé de rellevància local, amb la categoria de nucli històric tradicional. En este s'hi troben dos panells ceràmics anteriors a 1940, que tenen la consideració de bé de rellevància local per la disposició addicional quinta de l'esmentada Llei 4/1998, d'11 de juny:

1. Sant Roc, carrer Punta de la Peña, número 23.

2. Santa Maria Magdalena, plaça de la Magdalena.

També destaca i mereix ser inclòs en el Catàleg de Béns i Espais Protegits com a bé de rellevància local, amb la categoria d'espai etnològic d'interès local, el dipòsit d'aigua de 1928, situat en el vessant sud del castell, de planta rectangular amb maçoneria i volta de rajola reforçada amb arcs faixons de rajola, recolzats en mènsules de pedra motlurada recolzada en altres de rajola. Té una porta que, conformada amb un arc de ferradura, recorda el contorn d'un pany. Esta s'obri en un mur de rajola rematat amb un frontó corb. Disposa de tres finestres més, de forma rectangular, també coronades amb frontons corbs, a més d'una xicoteta finestra en forma d'arc de mig punt de rajola en cada testera.

por su importancia y significado como por ser una edificación religiosa anterior a 1940, ostenta la categoría de Bien de Relevancia Local con categoría de monumento de interés local, en virtud de la atribución genérica que efectúa la disposición transitoria quinta de la Ley 5/2007, 9 de febrero, de la Generalitat, de Modificación de la Ley 4/1998, de 11 de junio, que por lo anteriormente dicho, ahora se eleva a definitiva.

b) Bienes relacionados con la antigua Vila de naturaleza arqueológica que se conocen:

1.º Estructuras varias: denominación genérica que se refiere a los restos de un muro localizados en la explanada de acceso al calvario. Se trata de un muro de 8,04 x 2,07 x 2,50 metros, construido con mampostería de pequeño y mediano tamaño, trabada con mortero de cal (Ortega y Mira, 2010). Hipotéticamente, es posible que esta construcción funcionase como conducción del agua de lluvia, pues parece que en su interior se encuentra hueca, procedente de las laderas rocosas hasta el aljub de la Vila o hasta alguna fuente o abrevadero.

2.º. Posible necròpolis del Fossar Vell: este topónimo, documentado en el año 1456 en el *Llibre padró de riquesa rústica i urbana* (Leal, 1996: 137), identifica una planicie situada en la ladera norte del cerro. Su significado, cementerio en valenciano antiguo, ha permitido plantear al equipo de arqueólogos que trabajó en la excavación del Patio de Armas, la posible existencia de una necròpolis relacionada con la ocupación andalusí del cerro, entre el siglo X y 1244, año de la llegada de los cristianos (Ortega y Esquembre, 2010: 90; Soler, 2006: 142).

ANEXO II

Delimitación literal del entorno de protección del monumento

Justificación de la delimitación propuesta:

El criterio general seguido para la delimitación del entorno de protección, habida cuenta la singularidad orográfica de la ubicación de este monumento, que garantiza su imponente presencia sobre el territorio circundante hasta en largas distancias, ha sido el de incluir la totalidad del montículo donde se emplaza, que incluye los perímetros de presunción arqueológica y el ámbito de colindancia que conforma su paisaje consustancial:

1. Parcelas que limitan directamente con la que ocupa el bien de interés cultural (BIC), pudiendo afectar al mismo, tanto visual como físicamente cualquier intervención que se realice sobre ellas.

2. Parcelas recayentes al mismo espacio público que el BIC y que constituyen el entorno visual y ambiental inmediato, y en el que cualquier intervención que se realice pueda suponer una alteración de las condiciones de percepción del mismo o del carácter del ámbito urbano.

3. Espacios públicos en contacto directo con el BIC y las parcelas enumeradas anteriormente, y que constituyen parte de su ambiente inmediato, acceso y centro del disfrute exterior del mismo.

4. Espacios, edificaciones o cualquier elemento del paisaje urbano o no urbanizable que, aún no teniendo una situación de inmediatez con el BIC, afecten de forma fundamental a la percepción del mismo.

El ámbito delimitado de protección del Castillo y Muralles de Castalla se solapa, en parte, con el Núcleo Histórico Tradicional de la villa de Castalla que, tanto en los términos formales de la legislación urbanística como en consideración a los valores patrimoniales que incorpora, le hacen acreedor de su inclusión en el Catálogo de Bienes y Espacios Protegidos como Bien de Relevancia Local, con la categoría de núcleo histórico tradicional. En él se encuentran dos paneles cerámicos anteriores a 1940, que tienen la consideración de Bien de Relevancia Local por la disposición adicional quinta de la citada Ley 4/1998, de 11 de junio:

1. San Roque, c. Punta de la Peña, n.º 23.

2. Santa María Magdalena, pl. de la Magdalena.

También destaca y merece ser incluido en el Catálogo de Bienes y Espacios Protegidos como bien de relevancia local, con la categoría de espacio etnológico de interés local, el depósito de agua de 1928, situado en la ladera sur del castillo, de planta rectangular con mampostería y bóveda tabicada reforzada con arcos fajones de ladrillo, apoyados en mènsulas de piedra moldurada apoyada en otras de ladrillo. Posee una puerta que, conformada con un arco de herradura, recuerda el contorno de una cerradura. Ésta se abre en un muro de ladrillo rematado con frontón curvo. Dispone de tres ventanas más, de forma rectangular, también coronadas con frontones curvos, además de una pequeña ventana en forma de arco de medio punto de ladrillo en cada testera.

Delimitació resultant de l'entorn de protecció. Descripció literal

Origen: cantó de l'illa cadastral número. 25487, entre el carrer Ronda de la Foia i el carrer de Bovians, punt A.

Sentit: antihorari.

Línia delimitadora: des del punt d'origen, la línia segueix cap al sud, incorporant el carrer de Bovians. Continua pel carrer de Biar, plaça de la Magdalena, carrer de la Sang, del Trinquet, de la Sang i pel carrer de la Punta de la Peña, la carretera de Sax, CV-011, el carrer de la Canyada, incloent-hi estos trams fins al punt d'origen A.

ANNEX III

Delimitació gràfica

Delimitación resultante del entorno de protección. Descripción literal

Origen: esquina de la manzana catastral número 25487, entre la calle Ronda de la Foia y la calle Bovians, punto A.

Sentido: antihorario.

Línea delimitadora: desde el punto de origen, la línea sigue a sur, incorporando la calle Bovians. continúa por la calle Biar, plaza de la Magdalena, calle de la Sang, Trinquete, Sang y por la calle Punta de la Peña, carretera de Sax, CV-011, calle de la Cañada, incluyendo estos tramos hasta el punto de origen A.

ANEXO III

Delimitación gráfica

